

Heemkunde Boxtel

Boxtel Kroniek

Heemkunde Boxtel

lezing 23 november

november 2023

Voorwoord

door Henk van Beers, voorzitter

Je kunt zeggen wat je wil, maar over de herfst en de winter wordt heel wat gesproken en geschreven. De literatuur staat er bol van. Dit jaar zal het zeker niet anders zijn, want het zal voor velen van ons afkicken worden na zo'n prachtig najaar met heerlijke temperaturen en een herfst die kleuren tovert waar de zomer niet van durft te dromen. Vandaag staan we op de drempel van november, de maand van de slacht en de jacht. Voor mij een wat vreemde omschrijving, immers van jongs af aan krijg ik daarbij het gevoel dat de vrienden van Hubertus de vrienden van Franciscus het leven behoorlijk zuur maken. Het weer zal ook de komende maanden velen van ons niet ijskoud laten. Vooral wanneer dit jaar evenals vorig jaar de prijs van de brandstof, nodig om ons huis te verwarmen, bijna net zoveel gaat kosten als die van de auto. Dit vanwege de torenhoge energielasten als gevolg van de huidige ellende in de wereld. Ofschoon de winter net zo lang duurt als de zomer lijkt deze gevoelsmatig veel langer. Is het omdat de winter het ene jaar ingaat en pas het andere jaar eruit komt? Gelukkig is er een troost, zelfs de strengste winter duurt niet eeuwig omdat geen lente haar beurt wil overslaan. Daarbij is volgens de Vlaamse dichter 'de winter een sprookje, met gelaarsde katjes, sneeuwvitjes en roodkapjes.' Zo kent elk seizoen haar eigen bekoorlijkheid: de lente pittige morgens, de herfst kleurrijke middagen, de zomer zweele avonden en de winter vooral haar gezellige winteravonden. Zogezegd voor 'elck wat wils.'

En geldt dit laatste ook niet voor deze Boxtel Kroenik? Zonder al te zeer op de zaak vooruit te lopen, verklap ik u dat de inhoud even divers als boeiend is. Van brute moorden, bedplassende pupillen, muziek uit Buxtels roaring seventies, kunstenaars als Kruijsen en Janssen, zoektochten naar bodemschatten, het reilen en zeilen van een geneesheer, het genoeg van de klok en de klepel naast verenigingsnieuws. Daardoor gaat de vergelijking op met de seizoenen; beiden zijn even interessant als

ons klimaat, dat bij machte is alle vier de seizoenen in één en dezelfde week te laten gebeuren. En dat geldt ook voor de achterliggende maanden, die heel wat in petto hadden: uitverkochte lezingen, de groei van het aantal bezoekers aan de heemkamer, de boekenuitleen, een boeiend bezoek aan Kampen en Hattem, gluren bij de burens in Goirle, de regio die op bezoek kwam, enz. Kortom, een drietal maanden die heemkundig beslist de moeite waard waren. En dan te weten, dat de lente nog moet komen. Redactie en Bestuur wenst iedereen aan de oevers van de Dommel hartverwarmende november- en decembermaanden toe. Geniet ervan!

*Het bestuur van Heemkunde Boxtel
Jouke Vis, Nellie van den Brandt-Boselie
Fons van Heesch, Harrie van den Berg, Christ van Eekelen
Gerard Buiks, Henk van Beers (foto: Rini van Oirschot)*

Donderdag 23 november 2023 om 20.00 uur
in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel
‘De moord op Giovanni Castione’
Lezing door Leon Vingerhoeds
en Ria van Kollenburg-van de Looij

Op 2 juni 1838 wordt de 16-jarige Italiaanse marskramer Giovanni Castione, terwijl hij onderweg is van Oirschot naar Boxtel, op brute wijze vermoord. Ter nagedachtenis wordt op de plaats van de moord een houten kruis geplaatst wat door de buurtgenoten tot de dag van vandaag wordt onderhouden. De moord neemt in de 180 jaar daarna in de Oirschotse volksverhalen verschillende mythische vormen aan. Zelfs na 180 jaar houdt deze moord de gemoederen onder de bevolking danig bezig.

Leon Vingerhoeds, voorheen uitbater van café Vingerhoeds, is van jongs af aan gefascineerd door deze verhalen. Hij verzamelde in 2017 een team om zich heen om de feiten en fictie te scheiden. Zijn zoektocht leidde hem zelfs tot in de Italiaanse Alpen. In deze lezing vertelt Leon over de moord, het politie-onderzoek, de dader en de rechtzaak. Maar ook over zijn zoektocht naar mogelijke nazaten van de familie Castione en de verrassende situaties die hierbij op zijn pad kwamen.

Het gedenkbordje dat de nazaten van Giovanni Castione hebben meegebracht uit Italië en wat nu geplaatst is bij het kruis.

Dokter Johannes Maria Alexander (Jan) van Groenendael (1896-1980).

Huisarts in Boxtel van 1927-1931

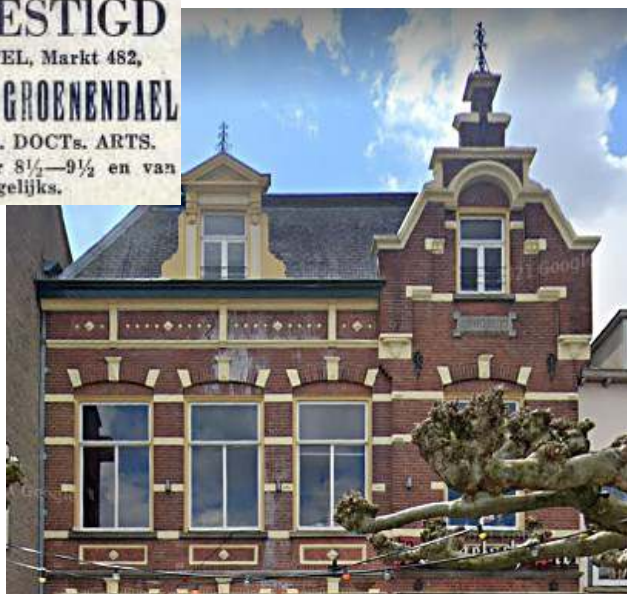
Door Marcel van Roosmalen

Dokter Jan van Groenendael vestigde zich in 1927 als arts in Boxtel als opvolger van Dokter E. Leichtman, op hetzelfde adres, Markt 482. Thans Markt 13, waar nu café Le Temps Perdu gevestigd is. Dokter Leichtman was slechts enkele maanden huisarts in Boxtel. Zijn opvolger hield het iets langer vol, vier jaar! Maar ook hij was dus relatief kort actief in Boxtel. In 1931 vertrok hij weer. Zijn auto met kenteken N-21569 werd overgenomen door zijn opvolger Dokter H. Willems.

Kapel Duinendaal van architect Hubert Groenendael

GEVESTIGD
te BOXTEL, Markt 482,
J. M. A. VAN GROENENDAEL
MED. DOCTs. ARTS.
Spreekuur 8½—9½ en van
2—3 uur dagelijks.

Woning Markt 13, nu Le Temps Perdu (bovenverdieping)

Zijn ouders waren Hubert (Josephus Henri Hubert) van Groenendael (1868-1942) en Anna Maria Verkuil. De familie woonde achtereenvolgens in Zwolle, Vught (1908-1916) en Maastricht. Zijn vader was een telg uit een bekende aannemers en architectenfamilie en leerling van de bekende architect Pierre Cuypers. Twee broers van Hubert en twee zonen van broers waren ook architect.

Hubert is architect van meer dan dertig kerken waaronder de kapel op Duinendaal de Sint Theresiakerk in Lennisheuvel, de kerk van Esch en het Doven-instituut in Sint Michielsgestel.

Ondanks hevige protesten van de Boxtelse bevolking werd de karakteristieke neogotische kapel in 1982 weer afgebroken!

Dat Jan van Groenendael zich als arts in Boxtel vestigde had wellicht te maken met de connecties van zijn vader met Boxtel. Van Groenendael was geboren in 's Hertogenbosch. Hij volgde daar het gymnasium en deed tijdens zijn dienst als reserve-officier bij de landmacht staatsexamen gymnasium A en B en behaalde in 1925 zijn artsexamen in Utrecht. In 1927 vestigde hij zich als arts in Boxtel. In 1931 trouwde hij te Rotterdam met de kinderarts Adriana (Adri) Krijger (1901-1993). Het echtpaar verliet meteen na hun huwelijk Boxtel.

Zij scheepten zich in als *scheepsarts* op cargoschip Bilton. Dit schip vervoerde *hadji's* naar Mekka en van daaruit via Jeddah weer terug naar Nederlands Indië. Adriana was van protestantse afkomst en naar verluidt was de overwegend Rooms Katholieke bevolking van Boxtel niet zo te spreken over dit 'gemengde' huwelijk. Van Groenendael was namelijk katholiek. Dat zou mede de reden zijn geweest voor hun vertrek uit Boxtel. Ook zijn vader was niet blij met dit huwelijk.

Jan van Groenendael werd een felle antipapist, maar uit zijn dagboeken blijkt dat hij wel een goede relatie had met de katholieke missionarissen in Nederlands Indië. Deze relatie werd even minder toen hij een non moest behandelen i.v.m. een zogenaamde *huisvrouwenknie*, ook wel *pastoorsknie* genoemd. Dit is een slijmbeursontsteking van het kniegewricht die kan ontstaan door overbelasting van de knie b.v. door veel te bidden in geknieelde houding op harde banken! Van Groenendael herinnerde zich hier zelf ook last van gehad te hebben als kind! Misschien was dat mede de reden voor zijn antipapisme.

General Practitioner (huisarts)

Het echtpaar vestigde zich hierna als *General Practitioner* in Soekaboemi (Sukabumi, West Java). Daar waren veel plantages, het hart van de Nederlandse thee-, rubber- en quinine- productie. Nadat Japan in 1941 het toenmalige Nederlands-Indië was binnengevallen werden hij en zijn vrouw, gescheiden van elkaar gevangen genomen (1942-1945). Mevrouw Van Groenendael verbleef in verschillende kampen op Java. Dokter Van Groenendael verbleef als reserve-officier (KNIL) in kampen op Maleisië (Malacca), Siam (Thailand) en Birma (Myanmar). Daar werd hij met vele anderen tewerkgesteld aan de Birma-spoorweg, waarbij hij ook werkzaam was als arts voor de gevangenen. Hij behandelde daar etterende wonden met maden. Deze 'eten' pus (etter) op en zuiveren hiermee de wond! Na de ontdekking van antibiotica raakte deze behandeling in de vergetelheid. Tegenwoordig wordt van deze methode soms weer gebruik gemaakt m.b.v. speciaal gekweekte maden die in een zakje op de wond wordt gelegd. Van Groenendael werkte tijdens zijn gevangenschap ook nog in het *Chuarlungkorn hospital* (Bangkok) en in een *interneringskamp* voor vrouwen en kinderen aldaar.

Capitulatie Japan

Na de Japane capitulatie in 1945 ging Van Groenendael terug naar Java. Hij ontdekte dat al zijn bezittingen inclusief huis weg waren!

Vervolgens werd hij van 1946-1948 garnizoensarts in Bandung (West-Java). In 1948 ging het echtpaar met de boot, de Johan van Oldenbarnevelt, terug naar Nederland, maar in het zelfde jaar gingen ze opnieuw naar Nederlands Indië. Nu naar Padang op West Sumatra.

Van Groenendael werkte daar voor het Nederlandse Gouvernement totdat in 1949 de Indonesische onafhankelijkheid werd uitgeroepen. In 1950 vertrok het echtpaar naar Flores, waar ze al eerder gewoond hadden. Van Groenendael werd daar aangesteld als *volksgezondheidsinspecteur*.

Huisbezoek te paard. Rechts Van Groenendael

Dokter Van Groenendael-Krijger (l) en Van Groenendael voor hun huis

Het echtpaar was daar werkzaam van 1950-1954. Te paard ging men, vergezeld van dragers en verplegers, vaak wekenlang op pad. Soms werden visites, indien mogelijk afgelegd per jeep.

In 1954 verlieten het echtpaar voorgoed Indonesië. De patrouilles op de rug van een paard werden te oncomfortabel! Wegen en bruggen waren in een slechte staat. Er was gebrek aan medische hulpmiddelen en regelmatig werd het salaris niet uitbetaald. Het echtpaar keerde definitief terug naar Nederland met dien verstande dat Van Groenendael tussen 1955 en 1959 nog enkele reizen maakte als *Hadji-scheepsarts* (van Indonesië naar Mekka en terug). Tot slot was hij van 1959-1961 nog enkele keren scheepsarts op *cruiseschepen*, een luxe baan vergeleken met zijn huisbezoeken per paard in de rimboe! Het echtpaar vestigde zich uiteindelijk in Renkum.

Vlinders

Tot nu is buiten beschouwing gebleven waarom dokter Van Groenendael naar het voormalig Nederlands-Indië vertrok. De mogelijke reden van zijn vertrek uit Boxtel is al eerder gememoreerd. Verder was hij als kind al gefascineerd door vlinders. Het moge duidelijk zijn dat in Indonesië meer vlinders te vinden zijn dan in Nederland. Tussen zijn werkzaamheden door heeft Van Groenendael een enorme verzameling vlinders aangelegd, meer dan 800.000. De verzameling werd uiteindelijk geschonken aan het Instituut voor Taxonomische Zoölogie van de universiteit van Amsterdam. Per 1 januari 2013 is deze verzameling overgegaan naar Naturalis in Leiden. In september 1979 kregen de heer en mevrouw Van Groenendael-Krijger, als erkenning voor hun werk, van het instituut voor Taxonomische Zoölogie, de legpenning "Natura peperit scientiam" (De natuur baart de wetenschap).

In 1980 overleed Jan van Groenendael op 84-jarige leeftijd na een bewogen leven met een kort opont-houd in Boxtel.

Het echtpaar Van Groenendael-Krijger had geen kinderen en schonk hun hele vermogen aan de *Van Groenendael-Krijger Foundation*.

Deze stichting was in 1979 door het echtpaar opgericht.

Bronnen zijn bij de redactie bekend

Boxtelse muziekbandjes

Door Nel van Doorn

Tijdens een redactievergadering van Heemkunde Boxtel viel de opmerking hoe het ook alweer zat met de Boxtelse bandjes 'van toen'. Daar moeten er toch ook heel wat van geweest zijn? Omdat 'toen' wat nader gespecificeerd mag worden – mijn moeder had het dan waarschijnlijk ook over de danstent van Paashuis op de Boxtelse kermis in de jaren '50 – ging ik eerst terug naar het toen van mijzelf: de jaren zeventig.

In 1972 hadden vrienden Wim en Boy samen met mij wat te vieren en dat vond plaats in het harmoniezaaltje achter Café de Kom. Alles werd voor het feest zelf meegebracht of geïmproviseerd. Bij gebrek aan slingers werd bijvoorbeeld gebruikgemaakt van wc-papier. Maar er kwam een heuse *muziekband* van vriend Jan Bergman. In allerijl moest voor hen nog een podium worden gebouwd van lege bierkratjes. Voor bier – het belangrijkste ingrediënt van de avond – zorgde mijn vader met een aanhanger vol kratjes. Als ik het mij goed herinner, moesten we het ook met bier doen; er was niets te eten.

Er zijn vier of vijf foto's die nog getuigen van dit spektakel. De fletse kleuren hebben meer met de sigarettenrook te maken dan met de leeftijd van de foto's.

Er kwam veel van de Boxtelse jeugd op af; inmiddels zijn dat bijna allemaal zeventigers.

Dat het feest eerder stopte vanwege een incident met een ge-

stolen bromfiets, mocht de pret niet drukken. Het bier was toch al op.

Voor Jan Bergman, die voor zijn vrienden graag een

avondje muziek wilde maken, was dit optreden een van de eerste stappen op zijn muzikale pad. Het was dus logisch dat ik nu, ruim vijftig jaar later, via Wim weer bij Jan terechtkwam. Ik had inmiddels al zoveel aan materiaal en anekdotes verzameld over de bandjes die vanaf de jaren zestig actief waren in Boxtel en omstreken, dat ik genoeg had voor een boekje.

Het duurde dus niet lang of ik had een groot aantal enthousiaste muzikanten uit de Boxtelse *scene* bij mij aan tafel zitten die me hierbij wilden helpen. Heel even waren we weer allemaal zeventien; de anekdotes vlogen over tafel en het was vooral mooi om te luisteren naar de waardering voor alle andere medemuzikanten die destijds actief waren. De conclusie was toch wel dat je met passie voor musiceren alleen al een heel eind kunt komen.

Dat heden en verleden elkaar direct raken, bleek wel begin 2023. Tijdens het bezoek van Hans, Tejo en Auke om hun verhaal op te tekenen, kregen we het bericht dat de kleinzoon van Hans (Puck) Smit was geboren. Dat was een extra prikkel om onder andere voor deze kleine jongen de muzikale avonturen van opa en zijn maatjes vast te leggen. Want nu, al dan niet met een wat brozere gezondheid, zijn de herinneringen bij alle oud-muzikanten nog helder.

Samen met de bandleden en vooral dankzij de inspanning van Hans hebben we een schema samengesteld van Boxtelse bandjes vanaf begin jaren '60 tot eind jaren '90. Om het overzichtelijk te houden, willen we ons voor het boekje ook beperken tot deze periode.

Een dertigtal namen van bandjes is inmiddels bekend, waarbij gezegd moet worden dat sommige bandjes na hun afscheid later verder gingen onder een nieuwe naam.

Oproep

Graag doe ik via deze weg een oproep aan geïnteresseerden, oud-bandleden en musici van toen, met wie ik nog geen contact heb gehad. Hebt u informatie over popmuziekbandjes uit de periode 1960-2000, dan is dat heel welkom bij de redactie van dit blad. Ook fanclubleden uit die tijd zijn welkom om te reageren.

Fotomateriaal is uiteraard zeer gewenst.

Een bijzondere vondst

Door Christ van Eekelen

13e kruiswegstatie, Jezus wordt naar het graf gedragen
Pierre Janssen naar Ceceri 73 x 94 cm olieverf. Particuliere collectie (foto na restauratie: Rini van Oirschot)

Dit is tot nog toe het enige schilderij van Pierre Janssen, (1865-1952) waarbij niet alleen een signering van de schilder staat, maar ook een verwijzing naar de kunstenaar, waarvan hij het schilderij heeft nageschilderd. Linksonder staat: 'Pierre Janssen naar Ciseri'. Het schilderij stelt het transport van het lichaam van de dode Christus voor, dat van het kruis gehaald is en naar het graf wordt gedragen (ook wel nr. 13 van de kruiswegstatie).

Dit schilderij, dat geen lijst bevat, wordt door Herman en Thea van Dijk, jaren geleden, in hun schuurtje gevonden. Dat schuurtje heeft tot 1952 dienst gedaan als atelier van kunstschilder Pierre Janssen en staat vandaag de dag nog steeds op dezelfde plaats als toen Janssen er nog schilderde. Maar Herman en Thea vinden dit schilderij op een wel heel bijzondere plaats. Het is ondersteboven tegen de zoldering gespijkerd en dient als isolatiemateriaal tegen de tocht. Het kan bijna niet anders

of Pierre Janssen heeft dat doek, want meer dan een doek is het niet, zelf tegen de zoldering gespijkerd.

Ciseri

Pierre Janssen heeft dit werk nageschilderd van de kunstenaar Ciseri, zoals hij zelf op zijn doek aangeeft. Maar wie is Ciseri?

Antonio Ciseri (1821 – 1891) is een Zwitserse kunstenaar, maar hij heeft de Italiaanse nationaliteit. Ciseri wordt geboren in het Zwitserse Ronco sopra Ascona. Ongeveer 6 kilometer van Locarno. Beide plaatsen liggen aan de oever van het Lago Maggiore, dat grotendeels in Italië ligt en het noordelijkste gedeelte in Zwitserland.

zelfportret van Antonio Ciseri (1821-1891)

In 1833 verhuist hij, op 12-jarige leeftijd, met zijn vader naar Florence. Hij wordt in 1834 toegelaten tot de 'Accademia di Belle Arti'. Antonio Ciseri onderscheidt zich door opmerkelijke portretten te maken van notabelen. In de laatste drie decennia van zijn werkzame leven krijgt hij belangrijke opdrachten van religieuze ordes die zijn bekendheid als schilder van heilige onderwerpen bevestigen. Zijn religieuze schilderijen zijn Raphaellesque in hun compositionele schetsen en hun gepolijste gronden, maar zijn bijna fotorealistisch, aldus een omschrijving op Wikipedia. Hij neemt deel aan enige belangrijke commissies van kerken in Italië en Zwitserland. Hij overlijdt in Florence op 8 maart 1891. Het schilderij van Ciseri, dat Pierre Janssen naschildert, heeft Pierre waarschijnlijk nooit in het echt gezien. Ciseri schildert het in Florence in opdracht van de Locarnese advocaat Bartolomeo Rusca tussen 1864 en 1870. In juli 1870 wordt het geplaatst in het heiligdom van de Madonna del Sasso.

Cecilia Arnoldus

Pierre Janssen trouwt in 1898 met Cecilia Antonia Arnoldus uit Leeuwarden. Cecilia is de middelste uit een gezin van vijf kinderen. Ze heeft drie broers en één zus. Haar oudere zus, Barbara Geertruida, geboren in 1874, en dus twee jaar ouder dan Cecilia trouwt in 1902 in Leeuwarden met Giuseppe Ambrogio Delea, zoon van Silvestro di Ambrogio Delea en Marianne Capetti. Hij heeft de Italiaanse nationaliteit. Als haar zus Barbara met haar Giuseppe trouwt is Pierre Janssen één van de getuigen, blijkt uit de huwelijksakte.

Maar Giuseppe is niet in Italië geboren. Hij is in 1873 in Zwitserland geboren, in de plaats Muralto, een buurgemeente van Locarno. En dat is dezelfde streek waar Ciseri vandaan komt, hemelsbreed 7 kilometer daar vandaan. Sterker nog, hier staat ook het klooster Madonna del Sasso, waar het schilderij van Ciseri hangt. Nu is het niet waarschijnlijk, dat Pierre Janssen naar de geboorte-

plaats van zijn zwager in Zwitserland is geweest. Ik denk, dat het Giuseppe is geweest, die er voor gezorgd heeft, dat Pierre Janssen in het bezit is gekomen van een plaatje van het schilderij uit Locarno. Er zijn inderdaad meerdere prentjes gemaakt van het schilderij. Het moet wel een kleurenplaatje geweest zijn, want Pierre Janssen heeft zelfs de kleuren van het origineel goed gekopieerd.

Schets van het schilderij door Antonio Ciseri in het museum in Locarno. Foto: Christ van Eekelen

Giuseppe Ambrogio Delea

Op 17 december 1900 vestigt Giuseppe Ambrogio Delea zich als schoorsteenveger aan de Nieuwbuuren 139 (wijk O) in Leeuwarden. De dan uit Rotterdam komende Delea is al eerder in Leeuwarden werkzaam geweest als leerling-schoorsteenveger. Hij is daarbij in loondienst bij Carlo Laloli, die zijn bedrijf heeft in de Sint Jacobsstraat. Laloli is afkomstig uit Gordovia, evenals Muralto gelegen in het Italiaanse gedeelte van Zwitserland.

Giuseppe trouwt op 15 oktober 1902 met Barbara Geertruida Arnoldus, geboren in Leeuwarden op 3 juni 1874. Uit het gezin worden in totaal vier dochters en vijf zonen geboren.

Delea is niet de eerste Italiaanse Zwitser die in Leeuwarden het beroep van schoorsteenveger uitoefent. Uit de Leeuwarder wijkregisters valt op te maken dat in de 19e eeuw in twee kostgangershuizen in de Sint Jacobsstraat 28 en 33 (wijk L) veel schoorsteenvegers wonen, vooral afkomstig uit het Zwitserse Cavigne, Gordovia en Locarno.

In 1901 zet Delea samen met de uit Alkmaar komende Graziano Bertolozzi een schoorsteenveegbedrijf in Leeuwarden op, waarbij de eerder genoemde Laloli tot in 1908 als vennoot betrokken is. Na het vertrek van Bertolozzi zijn in het bedrijf verschillende mannelijke familieleden werkzaam, hetzij als compagnon-, hetzij als leerlingschoorsteenveger. Zij komen uit- en vertrekken veelal na enige

klooster 'Madonna del Sasso' in Locarno

jaren weer naar- het Zwitserse Gordovia en Locarno. Een aantal van hen vindt onderdak bij Delea. De schoorsteenveegbedrijven van Delea hebben in de loop der jaren een belangrijke reputatie in Leeuwarden opgebouwd. Naast het vegen worden voornamelijk onderhoudswerkzaamheden met betrekking tot de schoorstenen en granietwerkzaamheden uitgevoerd. Giuseppe overlijdt in Leeuwarden in 1965.

Johan Beato Delea aan het werk in Leeuwarden omstr. 1950

Zoon Johan Beato Delea

Na zijn huwelijk met de uit Deventer komende Alberdina Johanna Simons, wordt de leiding van het bedrijf in 1933 overgenomen door de oudste zoon van Giuseppe, Johan Beato Delea. Het pand aan de Nieuwburen wordt verlaten en het bedrijf vindt vanaf april 1934 een nieuwe werkplaats op de benedenverdieping van het woonadres van Johan Beato en zijn vrouw aan de Grote Hoogstraat 26, hoek Eewal 44.

Johan Beato Delea leidt het bedrijf tot 1975. Zijn zoon Carletto I.P. Delea. (*1948) neemt in dat jaar het bedrijf van zijn vader over.

Reisje naar Zwitserland

In de afgelopen maand september wil ik het schilderij van Ciseri nu wel eens met eigen ogen gaan bekijken. Dus breng ik tijdens onze vakantie met mijn Betty een bezoek aan het Zwitserse Locarno en maak een tocht naar het klooster Madonna del Sasso op de heilige berg. Hier kan ik de schilderijen van Janssen en van Ciseri in het echt met elkaar vergelijken. In de kerk van het klooster hangt het levensgrote schilderij van het transport van het

lichaam van Christus naar het graf. Het is veel groter dan ik verwacht had. Ook worden er verschillende schetsen, die als voorstudie gediend hebben, in het museum geëxposeerd. Het is een bijzonder mooi schilderij van een groot kunstenaar. Maar ook de kopie, die Janssen schilderde, mag er zijn.

Het originele schilderij van Antonio Ciseri en het schilderij van Pierre Janssen op de telefoon. Foto: Betty van Eekelen

De moraal

De moraal van dit verhaal: Als Barbara Arnoldus niet met haar Italiaan getrouwd was, zou Pierre Janssen dit schilderij waarschijnlijk nooit gemaakt hebben. Toch blijf ik nog met een vraag zitten. Waarom heeft Janssen dat schilderij als isolatiemateriaal gebruikt? Waarom niet gewoon verkocht of ingelijst? Het is toch een bijzonder en mooi schilderij. Na deze bijzondere vondst heeft een kleindochter van Pierre Janssen het 'doek' gekocht van Herman en Thea van Dijk. En na een grondige restauratie hangt het nu op een ereplaats in de woning van een nazaat van de Boxtelse kunstschilder Pierre Janssen.

Uitzicht over het Lago Maggiore vanaf het klooster en museum Madonna del Sasso in Locarno. Foto: Betty van Eekelen

Bronnen:

- * Historisch Centrum Leeuwarden. Toegang 1661 Schoorsteenbedrijf Delea (Schoorsteenveger) te Leeuwarden, 1920-1966
- * Museum Madonna del Sasso, Locarno Zwitserland

Mijn herinneringen aan kinderhuis Sint Antonius te Boxtel

Door Ton Spring in 't Velt

In 1941 was ik hier voor zes weken om aan te sterken in een rustige omgeving. Ik was toen 8 jaar en wij woonden in Schiedam nabij een scheepswerf, die regelmatig door de geallieerden werd gebombardeerd, dus nogal angstig voor ouders en kinderen.

Ik was in Boxtel ingedeeld bij een groepje jongens van ongeveer mijn leeftijd en onder leiding van een vriendelijke verzorgster, waar ik de naam van vergeten ben.

We werden bezig gehouden, vaak buiten (speeltuinstellen en zandbak) en wandelden vaak. En bij slecht weer gingen we naar een groot landhuis in een bos vlakbij. Daar waren allerlei spelen en spelletjes.

We leerden ook vrolijke liedjes. Bijvoorbeeld:

“En we spelen de hele dag, k'wou dat moeder me maar eens zag. Kom, kindren naar buiten waar alle vogels fluiten, naar buiten”.

Omdat ik af en toe in mijn bed plaste, bad ik iedere avond de heiligen uit de hemel om te vragen, dat ik droog zou blijven. Slechts één keer in die 6 weken

ben ik niet verhoord. 's Morgens nog vóór het ontbijt werden alle bedplassers in de douche-afdeling gewassen. En bij het ontbijt mochten we niet aan de tafels zitten. De zondaars moesten met hun bordjes op een rijtje naast elkaar langs de muur plaats nemen.....

Ik heb daar toch een fijne tijd gehad.

Waarschijnlijk voor de foto bleven de stoelen langs de muur vandaag leeg

Metaaldetectie: De uitrusting, Deel 4

Door Peter van Lierop

Behalve de detector kent onze hobby nog meer (noodzakelijke) attributen.

Om te beginnen hebben we een schopje nodig. Geen blikken ding van een paar euro, bij de eerste de beste graafpoging zal het waarschijnlijk al afbreken of krom buigen, vooral als de grond erg

uitgedroogd is en hard.

Een goed schopje koop je bij de detectordealer of je kunt ook een pioniersschopje gebruiken. Een grote schop is niet aan te bevelen, je moet er de hele tijd mee sjouwen en je kunt er niet met één hand mee graven.

Een hoofdtelefoon is bijna onontbeerlijk. Deze biedt zeker enkele voordelen: De detector verbruikt minder batterijen. Je kunt je beter concentreren. Je bent niet meer hoorbaar voor de buitenwereld.

Een zoektasje waar je alle vondsten in kunt doen. Makkelijk als er diverse vakjes in zitten zodat je afval en goede voorwerpen gescheiden op kunt bergen. Er wordt ook wel aanbevolen om een klein kokertje te vullen met wat zand van de vindplaats. Als je hierin je gevonden

munten doet, voorkom je dat ze te snel opdrogen. Stop je koperen munten zomaar los in je zak, dan gaan ze snel achteruit in kwaliteit door uitdroging.

Laarzen zijn ook wel makkelijk of oude stevige schoenen. Liefst niet met stalen neus, want daar zal de detector op reageren.

Batterijen. Zorg dat je altijd een paar extra batterijen bij hebt. Je

zult altijd zien dat

net als je goed en wel aan de gang bent, je detector er mee op houdt omdat de batterijen leeg zijn. Sommige detectoren werken goed op oplaadbare batterijen, andere weer niet. Dat zit 'm in het feit dat gewone AA batterijen 1,5 Volt zijn en de oplaadbare meestal maar 1,2 Volt.

Oude historische kadastrale kaarten zijn niet noodzakelijk, maar wel nuttig.

Een klein magneetje is altijd fijn om bij je te hebben. Je kunt ter plaatse controleren of een voorwerp van ijzer is of ijzer bevat.

Een regenpak is ook altijd handig. Een plastic zak om je detector te beschermen mocht het regenen.

Volgende keer in Metaaldetectie deel 5, zoektechnieken.

Persoonlijke handschriften

Door Nel van Doorn

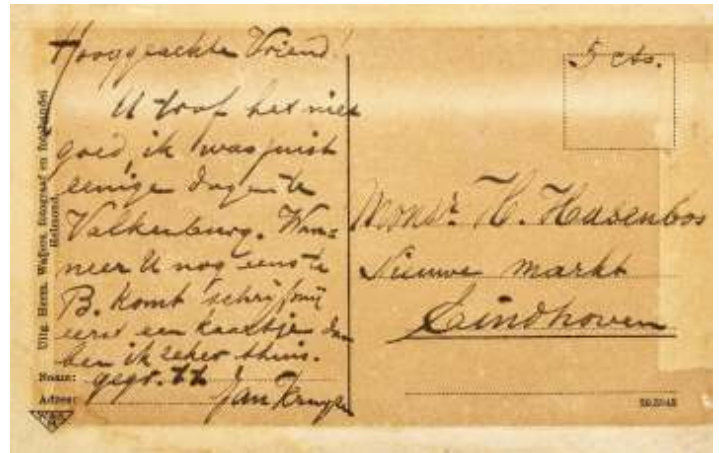
Het heeft me altijd al gefascineerd eigen handschriften te zien, zoals van mijn verre voorouders die hun krabbel plaatsten op de trouwakte in 1897 van hun dochter, mijn overgrootmoeder. Mensen die je nooit gekend hebt. Alsof je ze op die manier toch nog even aan kunt raken.

Zo was ik ook blij verrast met het onverwacht in handen krijgen van het handschrift van de Boxtelse kunstschilder Jan Kruijzen. Het 'schilderijtje' waar het hier over gaat, was een Marktplaats-aankoop.

Klein maar fijn dachten wij nog en het kreeg een mooi plaatsje. Toen ik het trots aan medeheemkundelid Christ liet zien, vroeg hij of hij het eens nader mocht bekijken. Hij kende het werk, maar in groter formaat, dus was benieuwd naar de herkomst.

Na voorzichtig de lijst opengemaakt te hebben, kwam er zoals we al gezien hadden, een ansichtkaart uit met de afbeelding van Maria Kruijzen, de dochter van Jan. Tot onze verrassing achterop het handschrift van de meester.

Een vondst die best 'wereldkundig' gemaakt had mogen worden, ware het niet dat ik gewoon vergeten ben om het aan de krant door te geven. Zo blij was ik er mee! Maar het is nooit te laat vandaar dat ik het graag nu wil delen.

Wie was Maria?

Van Jan Kruijzen was bekend dat hij behalve 'unne aorige' kunstschilder ook een vader was van een groot gezin waar hij nauwelijks naar omkeek. Het is dan ook geen wonder dat de kinderen daar veel narigheid van ondervonden hebben.

Maria, ook wel Mieke, genoemd, werd op 7 februari 1899 in Boxtel geboren als tweede kind van Jan Kruijzen en Barbara van Dijk. In het gezin Kruijzen werden totaal vijftien kinderen geboren van wie er negen al vroeg zijn overleden. Samen met broer Antoon heeft Maria hun zware jeugd wel het meest bewust meegemaakt.

Toen Frank van Doorn het boek over het leven van Jan Kruijzen schreef, maakte hij kennis met Henk en Betty van de Hurk uit Boxtel, goede vrienden van Maria.

Henk kon veel en met liefde over Maria vertellen. Met zijn vrouw heeft hij veel contact met Maria gehad, tot haar overlijden aan toe. Ze deelden namelijk samen hun passie voor schilderen en muziek. Volgens Henk was het dan ook eeuwig zonde dat zij het nooit verder heeft gebracht in de muziekwereld als gevolg van haar angst om voor publiek op te treden. Een bijzondere vrouw die nu voortleeft in haar schilderijen.

Dat haar jeugd op zijn minst gezegd traumatisch was, bleek wel uit het feit dat ze geen stap meer wilde zetten in de Oude Woenselse Toren in Eindhoven, hun noodgedwongen verblijf rond 1911. Dat bleek toen Henk

jaren later tijdens een autoritje Maria voorstelde om daar eens een bezoekje te brengen en een onvermurwbaar 'nee' als antwoord kreeg. Heel begrijpelijk als je het hele verhaal kent.

Het verhaal

Vanwege een forse huurachterstand werd de familie in 1911 uit huis gezet en vonden zij onderdak in de oude Woenselse toren.

Woenselse toren

Toen was het niet meer dan een vochtige bouwval die niet voor bewoning geschikt was. Maar het had een dak. Dat het kerkhof ernaast geen speelplek was voor de kinderen bleek al snel toen broer Antoon in een vers gedolven graf viel en daar een nacht in heeft gezeten omdat hij er niet zelf uit kon klimmen. Het overlijden van twee broertjes binnen een week die daar in de toren opgebaard hebben gestaan was de zoveelste zwarte bladzijde in hun jeugd. Volgens Maria waren ze van de honger gestorven.

Bij gebrek aan beter lagen de kinderen opgebaard

op laddertjes. Als je de latere schilderwerken van broer Antoon naast elkaar zet, dan zie je de laddertjes en de dood als thema regelmatig terugkeren. Toen in 1915 moeder Barbara tijdens de bevalling samen met haar vijftiende kind stierf en ze enkele dagen later 'met het kind op de arm' begraven werd, was het drama compleet.

Vader Jan slaagde er op wonderbaarlijke wijze in om in een keer al zijn schilderwerken te verkopen, bracht met het geld zijn kinderen overal onder waar hij ze kwijt kon en trok de wereld in. Antoon en Maria hebben hun vader nog een tijdje gezelschap mogen houden totdat ook Maria een onderkomen kreeg in een klooster.

Hier werd haar zangtalent en pianospel verder ontwikkeld en later ging zij vrijwillig verzorgend werk doen. Dat vader Jan zijn dochter graag tekende, blijkt wel uit een stripverhaal wat achterop een schilderij gevonden werd. Frits Speetjens, die ons hierop attendeerde, is de trotse bezitter van dit schilderij.

achterkant

voorkant

Huize *De Krekel* in Handel was sinds 1949 Maria's thuis, waar zij zeer eenvoudig leefde. Haar AOW zou haar eerste echte inkomen zijn geweest, maar ze was tevreden.

Maria Kruijzen

* Boxtel 1899

† Handel 1988

Oude toren 1913

Volop natuurlijke kinderen bij geestelijken

Door Hans de Visser †

Vroeger kwam het nogal eens voor dat bij een ruzie de kemphanen elkaar in de haren vlogen onder de kreet: 'Gij, bastaard, ik zal u een pak slaag geven'. Dit scheldwoord 'bastaard' betekent feitelijk 'een kind uit een onwettig huwelijk'. Het komt van het Latijnse woord 'bastardus', dat zoveel wil zeggen als 'verwekt op een pakzadel'. Zo iets als 'een ongelukje, onderweg op het zadel van een paard'. Dergelijke ongelukjes kwamen in de loop der geschiedenis in alle rangen en standen voor. Hierin is adel en burgerij steeds gelijk aan elkaar geweest. Er zijn wel tijden geweest dat de verwekker van een dergelijk onwettig kind zich doodongelukkig voelde wanneer zijn baby eenmaal op het pakzadel lag. Het liefst wilde hij hem wegmoffelen; uit zijn leven bannen. Meestal kwam er toch een dag waarop het kind er achter kwam dat zijn komst te danken was aan deze hartenkreet: 'Hoe zwaar is het een hartstochtelijke liefde te verdrijven, als die zich eenmaal heeft genesteld'. Daarna zag de bastaard zich genoodzaakt een plaats in de samenle-

ving te veroveren. Hij voelde zich immers zweven tussen het servet van het lagere volk en het tafellaken van zijn eigen groep. Hij hoorde feitelijk nergens bij omdat hij niet erkend werd. Dat was in de Middeleeuwen wel even anders. Zowel bij de adellijke heren als bij de gewone man werden de ouders van een bastaard openlijk en onverbloemd genoemd. Man, vrouw en paard zijn bekend. Zo was op een mooie lentedag in 1027 een lief, knap meisje in het Normandische Falaise haar linnen aan het wassen aan de oever van een stroompje. 'Zij had een teint die fijner was dan die van een roos', vertelt de kroniekschrijver, en werd daarom 'De mooie Arlette' genoemd. Terwijl zij zo bezig was, reed de plaatselijke hertog Robert haar te paard voorbij en werd zo smoorverliefd op haar dat hij 's avonds een dienaar naar Arlettes vader stuurde. De vader, die leerlooier was, kreeg te horen dat de adellijke heer nog diezelfde avond Arlette op zijn kasteel wilde hebben. Deze boodschap werd aan het meisje doorgegeven. Zij stemde ermee in om

Afbeelding van een geestelijke en een ridder = clericus et miles. De eerste vertegenwoordigt het beschouwende leven (contemplativa vita) en de laatste het bedrijvige leven (vita activa)

naar Robert te gaan maar wel onder één voorwaarde: Zij wilde niet via een achterdeurtje het kasteel binnengeleid worden maar als een adellijke dame te paard door de hoofdingang haar intrede in Roberts burcht doen. Zo gebeurde het, ... en negen maanden later werd Willem geboren. Hij werd aanvankelijk 'Willem de Bastaard' genoemd maar na Engeland ingepalmd te hebben kreeg hij de naam 'Willem de Veroveraar'.

Onwettig

Nu is - helaas - niet bekend, of een dergelijk voorval, zoals tussen Robert en Arlette, zich ook ooit in het Middeleeuws Boxtel heeft afgespeeld maar wel weten wij dat in de loop der eeuwen ook verschillende Boxtelse baronnen diverse bastaarden hebben verwekt bij Boxtelse schonen.(1) Die worden in de oude archieven ook met naam en toenaam genoemd. Alleen noemden de klerken in de oude protocollen zo'n onwettig Boxtels kind niet een 'bastaard' maar een 'natuurlijk' kind. Zo noteerde een Boxtelse klerk op 17 januari 1400 in een akte: 'Johannes van Boxtel, natuurlijke zoon van Willem, heer van Boxtel' (2) Deze Johannes wordt aldaar genoemd samen met 'Jacob, natuurlijke zoon van heer Jacob van Boemel'. Deze heer Van Boemel was priester en rector te Boxtel. (3) Dus ook de bastaarden van geestelijken werden in de Middeleeuwen door de Boxtelse klerken 'natuurlijke' kinderen genoemd. Want Van Boemel is in die tijd absoluut geen uitzondering onder de priesters. Menig Boxtelse priester had toen onwettige kinderen. Zo staat er in een akte van 18 april 1395 dat Jan van den Berghe een natuurlijke zoon is van 'heer Loy van den Aker, priester'. (4) Deze Loy kennen wij beter onder de naam 'Eligius van den Aker' van het Heilig Bloedwonder in Boxtel. Hij had zoon Jan verwekt bij Geertruyt van Lier. (5)

Hertog Robert komt terug van de jacht.

Onderscheid

Ondanks het feit dat in de Middeleeuwen 'natuurlijke' kinderen een algemeen erkende en gerespecteerde plaats binnen de Boxtelse gemeenschap innamen, bestond er toch wel behoefte onder de Boxtelaren duidelijk aan te geven of een persoon een 'natuurlijk' dan wel een 'wettig' kind van bepaalde ouders was. Ook al werd er in die tijd niet op bastaarden neergekeken en voelden deze mensen zich ook geen outcast, toch werd er in juridische zin onderscheid tussen de nakomelingen gemaakt. Bij het verdelen van een erfenis van overleden ouders of andere familieleden was het belangrijk te weten of een erfgenaam een 'wettig' dan wel een 'natuurlijk' kind van de overledene was. Daarom werd er in vele akten, zeker in testamenten, in de Boxtelse protocollen duidelijk aangegeven of iemand was verwekt uit een wettig of een onwettig huwelijk. Zo stond Miehiel van der Aa erop dat de klerk op 28 augustus 1485 opschreef: 'Jutta en Ida, wettige kinderen van Miehiel Ghijsbrecht van der Aa, die hij in een getrouwd bed heeft gewonnen bij Peteren, een wettige dochter van Willem Heymans' (6) en op 12 december in datzelfde jaar moest in opdracht van Aert Mombers in de Boxtelse protocollen worden opgeschreven dat hij drie kinderen had, te weten, Lucas, Johanna en Mechtelt die hij 'in een getrouwd bed heeft gewonnen én verkregen bij Remeys, zijn wettig wijf, die een wettige dochter was van Jan Brants'.(7) De Middeleeuwse Boxtelaar gaf zo nadrukkelijk aan wie zijn wettige kinderen waren omdat die recht hadden op een rechtmatig deel van een erfenis terwijl de bastaarden geen rechten konden laten gelden op een deel van de erfenis. Die waren afhankelijk van de welwillendheid van de rechtmatige eigenaren van een erfenis of van de erfgenamen van die erfenis; dat wil zeggen afhankelijk van de goedgeefsheid van de wettig getrouwde man en vrouw en hun kinderen. Uit de bewaard gebleven Boxtelse documenten valt op te maken dat er rond 1400 in Boxtel pas na de dood onderscheid werd gemaakt tussen wettige kinderen en bastaarden.

1. Bokhoven A.J.L. van, 'De bastaarden uit de Van Meerhem's, heren van Boxtel', in: *De Brabantse-Leeuw* 15 (1966) 53 - 60.
2. BHIC 's-Hertogenbosch, Schepenbank Boxtel 1393-1811, toegangsnummer 392, inv. nr. 53, folio 48 recto.
3. BHIC 's-Hertogenbosch, Schepenbank Boxtel 1393-1811, toegangsnummer 392, inv. nr. 53, folio 9 verso.
4. BHIC 's-Hertogenbosch, Schepenbank Boxtel 1393-1811, toegangsnummer 392, inv. nr. 53, folio 11 recto.
5. Dorenbosch, P.Th.A., *De Boxtelse St. Petrus, II* (z.p. 1986) 124.
6. BHIC 's-Hertogenbosch, Schepenbank Boxtel 1393-1811, toegangsnummer 392, inv. nr. 56, folio 50 verso.
7. BHIC 's-Hertogenbosch, Schepenbank Boxtel 1393-1811, toegangsnummer 392, inv. nr. 56, folio 62 recto.

KAMPER UI-tje

Door een tevreden medereiziger

Op zoek naar een leuke en verrassende excursie laat de reiscommissie in het kader van het 800-jarige bestaan van Hanzesteden haar keuze vallen op maar liefst twee eeuwenoude en gastvrije Hanzesteden in de kop van Overijssel. Zaterdag 23 september, met redelijk weer en met een volle bus, koersen we naar de eeuwenoude Hanzestad Kampen, fraai gelegen aan de schilderachtige IJssel. Deze stad kent een buitengewoon levendig karakter, waar het goed en vooral gezellig toeven is. Voor ons vormt deze stad het decor voor een interessante stadswandeling onder leiding van drie ervaren stadsgidsen, die ons laten kennismaken met het aangename en historische karakter van deze fantastische stad. Na de lunch, die we op eigen gelegenheid al of niet in groepsverband nuttigen, en een aantal bezienswaardigheden, uitnodigende winkels en horeca, vertrekken we richting Hattem, een parel door haar ligging aan de IJssel én aan de rand van de Veluwe. We ervaren Hattem als een uiterst aantrekkelijk stadje met een pittoresk centrum vol eeuwenoude monumenten. We leggen aan bij het Nederlandse Bakkerijmuseum waar we worden uitgenodigd op een heuse 'broodbak-show', waarna we het museum bestaande uit twee hoofdbouwen, namelijk het

'Pand' en het 'Backhuys' bezoeken. Het Pand heeft het interieur van een 18e-eeuwse bedrijfskeuken. We komen ogen en oren tekort, waardoor de tijd vliegt en we onderweg gaan richting 't Tweespan in Boxtel, waar we heerlijk genieten van een smakelijk diner. Onder dankzegging aan de leden van de reiscommissie, bestaande uit Elly, Wilbert en Frank keren we allen tevreden huiswaarts. Eind goed, al goed. Ondanks een onfortuinlijke start met een val, veroorzaakt door een automobilist die niet oplette, hebben we deze dag kunnen afsluiten als een buitengewoon aardige ervaring. Voor herhaling vatbaar.

Klok en klepel

Door Hanneke van der Eerden

We komen er graag, de Brocante, de Kringloopwinkel of Tweedehandsmarkt. Dan is het prettig als je doelgericht kunt snuffelen. We zijn vandaag op zoek naar koperen tafelbellen, waarvan we er inmiddels al tientallen verzameld hebben. Soms in uitstekend glimmende staat, een andere keer moeten we hopen dat er na een grondige poetsbeurt een fraaie koperen bel tevoorschijn komt. Zo hebben we ondertussen al een kastplank vol, variërend van eenvoudige schoolbellen tot mooi bewerkte tafeluweeltjes.

Tijdens de heemkundereis naar Kampen kunnen we het tijdens de middagpauze weer eens niet laten en komen in een brocantewinkel een mooi exemplaar tegen, dat we vlugvlug, want de bus wacht niet, bemachtigen. Het bekoorlijke belgeluid belooft al veel goeds en lokt terug in de bus onmiddellijk verschillende reacties uit in de sfeer van: wat heb je eraan, wat moet je ermee, er gaat niets boven een leeg huis! In tegenstelling tot heemkundeleden die het prachtig vinden en het kennelijk ook niet kunnen laten om van alles te verzamelen. Gezellig! En thuis hebben wij de napret van Kampen, namelijk poetsen en uitpoetsen tot we ons spiegelen in het glimmende resultaat.

De drijfveer om te verzamelen kan heel divers zijn. Tijdens onze vakantie naar het Hoge Noorden zijn we in Finland. Onze lunchpauze is bij het kleine zelfbedieningsrestaurant Vaskikello, wat Koperen Klok betekent. We vallen om van verbazing. Naast de benzinepomp zijn klokkenstoelen gebouwd waarop tientallen kerkklokken te bewonderen zijn. Binnen gaat de verzameling glazen, porseleinen, ijzeren en koperen tafelbellen verder. We kwijlen ervan! Maar ook voor ons gaat niets in de verkoop. Het verhaal gaat dat de eigenaresse ooit met deze verzameling begonnen is omdat ze ontevreden was over het 'klokken spel' van haar man...

Tussen Huiver & Halloween...

door Henk van Beers

Stel je voor... radio, televisie en internet moeten nog uitgevonden worden, de krant is een schaars goed, verbindingen tussen dorpen en steden zijn slecht en geluiden uit de buitenwereld worden slechts sporadisch opgevangen. November staat voor de deur, nog even en de lange winter neemt een aanvang. Hoe breng je in godshemelsnaam die donkere avonden door?

Het schrale licht van de olielamp en het brandende hout werpt grillige schaduwen op de sober gekalkte muren terwijl de straffe noordenwind giert om het huis en rammelt aan de gesloten luiken. In het halfduister vormt de verteller het magisch middelpunt. Men hangt aan zijn lippen. De spanning stijgt, zeker wanneer het vuur in de open haard met een doffe plof in elkaar zakt. Rillingen kruipen over je rug, je huivert. Onverstoorbaar voert hij met dreunende lage basstem, gelardeerd met grote pauzes, het woord en laadt de spanning tot immense proporties. *'Vader en moeder hebben een twee-eiige tweeling, twee schatten van meisjes, Germaine en Godelieve. Vader heeft ze allebei even lief, heel lief. Moeder houdt het meest van Germaine, sterker, Godelieve kan ze absoluut niet luchten, laat staan zien. Op zekere dag moet vader naar de markt in de grote stad en is hij een aantal dagen van huis. Moeder roept haar beide dochtertjes binnen en geeft aan elk een emmer met de opdracht om water te putten. 'Wie de emmer het volst heeft, krijgt iets heel lekkers.'* Heimelijk geeft ze Godelieve een emmer met een gat. Wanneer beide meisjes terugkomen krijgt Germaine een délicieux sucré, rijkelijk besmeerd met stroop, terwijl Godelieve wordt afgescheept met een stuk oud brood. Diezelfde dag roept moeder de tweeling opnieuw bij haar. *'Voor vanavond wil ik droog hout, wie het meeste sprokelt krijgt een hemelse traktatie'*. Stiekem geeft ze Germaine een lang stuk touw en Godelieve een veel korter stuk. Je raadt het al, wanneer beide meisjes laat in de middag thuiskomen krijgt Germaine opnieuw een overheerlijke brok chocolade en blijft Godelieve beteuterd achter. *Zij mag slechts op een houtje bijten. Het wordt avond, het wordt morgen. Poeslief vraagt het achterbakse schepsel*

'Godelieveke, zal ik jouw haartjes kammen?' En zonder een antwoord af te wachten, legt ze het arme kind met haar hoofd op tafel en ... kapt het met een vlijmscherp slachtmes af. Ogenblikkelijk kookt ze er soep van.

Tegen de middag komt vader thuis. Hij heeft goede zaken gedaan en is een en al opgewektheid. Germaine loopt hem in haar eentje tegemoet. 'Waar is je zusje?' vraagt vader enigszins verbaasd, hij is immers niet gewend dat zij alleen op hem afkomt. Germaine kijkt hem niet aan en zwijgt in alle talen. Vader, ietwat ongerust vraagt het opnieuw. 'Ik kan en durf het niet te zeggen!' Vader houdt aan, maar zij volhardt, blijft de vermoorde onschuld uithangen. Thuis aangekomen sterft vader van de honger en gaat meteen aan tafel, aan de soep. Moeder en Germaine nemen geen hap terwijl vader, die van niets weet en van ergens komt, met smaak de hele soep voor zijn rekening neemt. Toch zit het hem niet lekker. Als de soep op is, vraagt hij opnieuw, dit keer met geforceerde toon: 'Waar is toch mijn Godelieveke?' Moeder en Germaine zwijgen andermaal als het graf.

Plots ...flakkert het licht, gaat de wind liggen en dooft het vuur. Boven, heel hoog in de schoorsteen, hoor je een heel iel sopraanstemmetje, dat fluweelzacht zingt 'Tikketiketik, een schoon engeltje ben ik, Moeder heeft me gesneden, Vader me gegeten en Germaine heeft de botjes onder de notenboom gesmeten... Tikketiketik, een schoon engeltje ben ik...' Dan wordt het oorverdovend stil. Uit de schoorsteen valt duidelijk hoorbaar een gouden horloge voor vader, een fraaie japon met gouden sterretjes voor Germaine, maar ... met brute kracht dondert een zwarte zware molensteen omlaag, die met een doffe dreun... moeder totaal verplettert!' Het geacht publiek slaakt een diepe zucht, siddert en huivert.

Wat een verhaal, en dat precies aan de vooravond van Allerheiligen en Allerzielen. Juist de periode waar de zomer definitief plaats maakt voor de komende, ijzige winter. Een omslagmoment, dat van

oudsher de scheiding vormt tussen de wereld van de Goden en die van de mensen. Werelden, die passend bij deze eerste dagen van november zó dicht bij elkaar komen, dat een overgang tussen beiden mogelijk wordt.

Sinds de jaren '80 van de vorige eeuw raakt Halloween, een verbastering van All Hallows (= alle heiligen), ook in ons land bekend. Vanuit de Verenigde Staten waait het over naar Europa, terwijl de oorsprong van Halloween nota bene stamt uit de tijd van de Europese Kelten. All Hallows is voor deze heidenen zo'n heilig feest dat deze datum al snel door de christelijke missionarissen wordt overgenomen in ons huidige Allerheiligen (1 november) en Allerzielen (2 november). De eerste dag eert men alle heiligen van de Kerk en de dag daarna de zielen van de overledenen. Heden ten dage bestaan rondom Halloween meerdere gebruiken vanuit het verleden, al of niet in een wat opgepoetste vorm. Toen waren het de Kelten, die op deze dag een akelig masker droegen om de boze geesten af te schrikken en in de middeleeuwen gingen bedelaars in lompen gekleed op pad langs de deuren om wat lekkers te scoren. Begrijpelijk, het was immers het einde van de oogsttijd en de start van het slachtseizoen. Christenen van goede wil pakten stevig uit. Zat bij hen de schrik erin om anders in het vagevuur te moeten branden? Voor de minder gelovigen gold, dat als je niet gepast schenkt je het risico liep de rest van het jaar gepest te worden.

Sinds de jaren '20 verkleedt de jeugd in Amerika zich als spook en gaat ze met uitgesneden verlichte pompoen langs de huizen om een traktatie vragen. En ook hier weer hetzelfde liedje. Als ze niets krijgen, haalt men kattenkwaad uit. Het gebruik van de met kaarsen verlichte pompoen berust op het toenmalig broodnodige licht en vuur om de lange, donkere winter enigszins redelijk door te komen. In Europa worden vooral uitgeholde rapen en bieten gebruikt, deze zijn hier volop aanwezig. Er is echter meer tussen hemel en aarde. Het licht van de kaars vormt tevens de gids, het baken voor de ziel van de overledene om hem of haar de weg te wijzen terwijl de grillige vorm van de pompoen, biet of raap boze geesten afschrikt. En geeft juist dat laatste niet menig burger hoop, zeker aan het begin van een ijsskoude en donkere tijd?

Indien onbestelbaar:
De Houtbreker 23, 5283 ME Boxtel

Foto voorpagina:

Leerlingen van het missiehuis Sint Theresia op bedevaart naar Oirschot. Onderweg... het kruis van de vermoorde marskramer... Op het kruis staat te lezen: 'R.I.P. Hier is vermoord Johan Castione 4 juni 1838 oud 16 jaren. Bid voor de ziel'. Foto: 1962

Colofon

WEBSITE: www.heemkundeboxtel.nl
BEELDBANK: www.beelddbankboxtel.nl
BOEKENBANK: www.boekenbankboxtel.nl
BIDPRENTJES : www.bidprentjesboxtel.nl
FACEBOOK: www.facebook.com/heemkundeboxtel

VOORZITTER:

Henk van Beers

PENNINGMEESTER:

Nellie van den Brandt-Boselie
E-mail: penningmeester@heemkundeboxtel.nl
Rek.nr.: NL79 RABO 0128712880
t.n.v. Heemkundekring Boxtel

SECRETARIS EN LEDENADMINISTRATIE:

Christ van Eekelen
De Houtbreker 23
5283 ME Boxtel
Telefoon: 0411-675818
E-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

REDACTIE:

Christ van Eekelen
Hanneke van der Eerden
Nellie van den Brandt-Boselie
Nel van Doorn- van de Langenberg
E-mail: redactie@heemkundeboxtel.nl

De Dommel

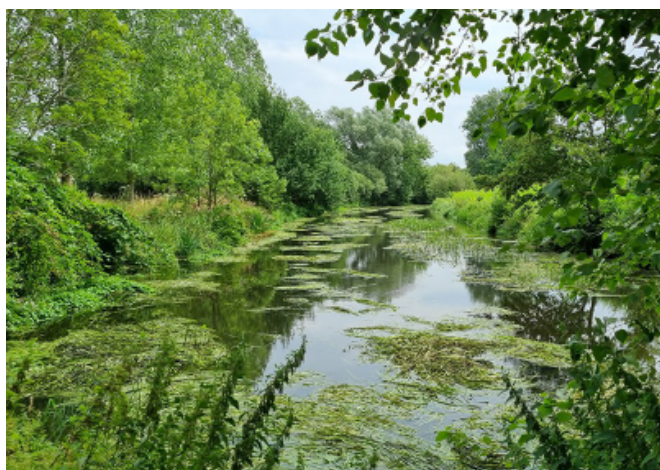
Daar populieren steeds haar loop markeren
die grillig gaat, haast zonder overleg,
herkenbaar punt zo tussen haag en heg,
kan ik voortdurend op haar sporen teren.

Ik liep als kind al vaak door deze velden
van rijke gronden, zompig zacht moeras,
en merkte eerst in het alleen zijn pas,
dat hier al eeuwen strenge regels gelden.

Die zekerheid, seizoenen gaan en komen,
het eeuwigdurend stuwen van de stroom,
gaf richting aan mijn vage kinderdromen.

Het waren wissels tussen vrij en vroom,
want in de schaduw van die oude bomen
houdt de rivier mijn ongeloof in toom.

Frans Hoppenbrouwers

Jaaroverzicht Heemkunde Boxtel 2023-2024

23 november	Moord op Italiaanse marskramer door Leon Vingerhoeds en Ria van Kollenburg
18 januari 2024	Drie miljoen jaar vuursteenbewerking door Yannick Raczynski-Henk
22 februari 2024	Maarten van Rossem door Sander Wassing
14 maart 2024	Jaarvergadering en uitreiking Heemkundepluim
18 april 2024	Kapellekes en volksgeloof door Paul Spapens